

УДК 336

Гетьманенко К.В.

здобувачка вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Гаврилова Н. В.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Освітній заклад професійно-технічної освіти виступає ключовою інституцією у формуванні та розвитку компетентностей, необхідних для успішної реалізації громадянами їхніх професійних, економічних та соціальних інтересів. У межах функціонування таких інституцій забезпечується здобуття здобувачами кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник», що відповідає вимогам конкретної професії та затвердженим державним стандартам професійної освіти. Випускники професійно-технічних закладів здатні забезпечувати потреби ринку праці у висококваліфікованих фахівцях робітничих спеціальностей, що робить цю ланку освіти важливим структурним елементом економічного розвитку держави.

Створення та функціонування закладів професійно-технічної освіти ґрунтується на принципі відповідності актуальним соціально-економічним потребам держави, регіонів та конкретних галузей. Це передбачає наявність сучасної матеріально-технічної бази, яка включає виробничі майстерні, лабораторії, цифрові навчальні засоби, а також кадрового потенціалу, представленого педагогічними працівниками і майстрами виробничого навчання, що володіють практичним досвідом і необхідними методичними компетентностями. Важливим є також забезпечення безперервного оновлення змісту освіти відповідно до технологічних трендів та інновацій у промисловості.

Процес визначення потреб у робітничих кадрах та формування мережі професійно-технічних закладів здійснюється уповноваженими державними органами у співпраці з галузевими міністерствами, регіональними адміністраціями, роботодавцями та представниками ринку праці. Такий підхід забезпечує можливість адаптивного реагування системи професійної освіти на структурні зміни економіки, прогнозування потреб у певних професіях та оптимізацію мережі закладів. Формування пропозицій щодо відкриття, реорганізації або модернізації закладів професійно-технічної освіти відбувається з урахуванням стратегічних планів регіонального розвитку, державних програм економічного зростання та пріоритетних напрямів інноваційної політики.

Фінансування закладів професійної освіти становить комплексний і стратегічно важливий елемент сучасної освітньої політики, оскільки визначає можливості системи забезпечувати якісну підготовку фахівців, адаптованих до потреб інноваційної економіки. Воно охоплює сукупність форм, механізмів та інструментів акумулювання, розподілу й ефективного використання фінансових ресурсів, необхідних для функціонування та розвитку професійних навчальних закладів. Такий процес характеризується багаторівневістю, адже до нього залучені центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання, домогосподарства, міжнародні фінансові інституції та донорські організації.

На відміну від фінансування загальної середньої або вищої освіти, система забезпечення професійно-технічної освіти має виражений комбінований характер, що поєднує державні бюджетні асигнування, кошти роботодавців, позабюджетні надходження, грантове фінансування та інвестиції фондів розвитку. Такий різнопрофільний підхід зумовлений специфікою професійної освіти, яка потребує значних ресурсів для підтримання

матеріально-технічної бази, оновлення обладнання, організації виробничого навчання та розвитку цифрової інфраструктури.

У сучасній науковій літературі виділяють декілька ключових методів фінансування професійної освіти, кожен із яких має свої переваги та обмеження:

1. Пряме (кошторисне) бюджетне фінансування. Це традиційний метод, що передбачає виділення коштів на основі затвердженого кошторису. Фінансування спрямовується на заробітну плату педагогічного персоналу, соціальні виплати, комунальні послуги та базові господарські потреби. Незважаючи на свою стабільність, кошторисний підхід обмежує мотивацію закладів до підвищення ефективності та раціонального використання ресурсів, оскільки не створює прямого зв'язку між результативністю діяльності та обсягом фінансових надходжень.

2. Нормативно-подушне фінансування. Цей механізм ґрунтується на виділенні коштів залежно від кількості здобувачів освіти за встановленими фінансовими нормативами. Його перевагою є посилення конкуренції між закладами, стимулювання підвищення якості навчання та оптимізація витрат. Однак для ПТО цей метод потребує адаптації з урахуванням різної собівартості підготовки за окремими професіями, високої вартості обладнання та потреб виробничої інфраструктури.

3. Результативно-орієнтоване фінансування. Механізм передбачає розподіл бюджетних коштів відповідно до показників ефективності діяльності закладу, таких як рівень працевлаштування випускників, результати кваліфікаційних іспитів, участь у програмах дуальної освіти, якість освітніх послуг. В Україні цей підхід поступово інтегрується в фінансову систему ПТО, підсилюючи автономію закладів та посилюючи залежність обсягів фінансування від досягнутих результатів. Такий механізм наближає систему професійної освіти до європейських практик управління якістю.

4. Комбіноване фінансування та державно-приватне партнерство. Партнерська модель передбачає активне залучення суб'єктів бізнесу до інвестування в інфраструктуру професійної освіти, оснащення навчально-практичних центрів, модернізацію майстерень, організацію виробничої практики та стажування педагогів. У країнах із розвиненою дуальною системою (наприклад, Німеччині, Швейцарії) роботодавці фінансують більшу частину витрат на практичне навчання, що забезпечує тісний зв'язок між освітнім процесом та реальними потребами ринку праці [2].

5. Грантове та проєктне фінансування. Залучення коштів міжнародних організацій, Європейського Союзу, фондів технічної допомоги та партнерських програм стало особливо актуальним у період реформування та модернізації системи ПТО. Грантові ресурси спрямовуються на оновлення обладнання, розвиток цифрової інфраструктури, підготовку та перепідготовку педагогічних кадрів, реалізацію інноваційних проєктів у сфері дуальної та цифрової освіти. У ситуаціях обмежених бюджетних ресурсів грантове фінансування стає критично важливим джерелом підтримки структурних змін [3].

Узагальнюючи, система фінансування професійної освіти формується як динамічна, багаторівнева та поліструктурна модель, зорієнтована на забезпечення сталого функціонування закладів ПТО та підвищення їхньої адаптивності до викликів сучасного ринку праці. Для підвищення ефективності такої системи важливим є не лише збільшення обсягу фінансових ресурсів, а й удосконалення механізмів їхнього розподілу, розвиток партнерств та інституційних спроможностей закладів, а також інтеграція інноваційних інструментів управління фінансами.

Інструменти фінансового стимулювання модернізації матеріально-технічної бази професійно-технічної освіти в умовах цифрової трансформації набувають визначального значення, оскільки саме вони забезпечують здатність системи ПТО адаптуватися до стрімких технологічних змін та задовольняти потреби сучасного ринку праці. У контексті трансформаційних процесів, що охоплюють економічні та освітні сектори, модернізація матеріально-технічної бази закладів професійно-технічної освіти потребує комплексного

фінансового забезпечення, яке ґрунтується на поєднанні державних, місцевих, приватних та міжнародних ресурсів.

Одним із ключових інструментів фінансового стимулювання є бюджетне фінансування, спрямоване на оновлення обладнання, створення цифрових лабораторій, інтеграцію сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та забезпечення цифрової інфраструктури. Урядові програми розвитку ПТО, цільові субвенції та інвестиційні освітні програми створюють можливості для впровадження високотехнологічного обладнання, симуляційних комплексів, робототехнічних систем, а також програмного забезпечення для галузевої підготовки.

Важливу роль відіграють місцеві бюджети, які забезпечують адаптацію матеріально-технічної бази відповідно до потреб регіональних ринків праці. Регіональна влада може виступати ініціатором створення навчально-практичних центрів на базі закладів ПТО, фінансувати цифровізацію навчального процесу, підтримувати оновлення інфраструктури та стимулювати партнерство між освітніми установами, органами влади та бізнесом [1].

Значну увагу науковці та практики приділяють державно-приватному партнерству, яке дозволяє залучати інвестиції бізнесу у формування сучасного виробничого середовища в закладах ПТО. Компанії, зацікавлені у підготовці кваліфікованих кадрів, інвестують у закупівлю обладнання, спільне створення освітніх хабів, проведення дуального навчання, розроблення цифрових навчальних платформ і галузевих симуляторів. Такий підхід сприяє синергії між освітою та реальним сектором економіки, а також забезпечує відповідність підготовки здобувачів актуальним технологічним стандартам.

Важливим інструментом стає грантове та проектне фінансування, що реалізується через міжнародні освітні програми, фонди ЄС, структури технічної допомоги та програми розвитку цифрових навичок. Гранти спрямовуються на оснащення навчальних закладів високотехнологічними засобами, розвиток електронних освітніх ресурсів, підготовку педагогічних кадрів до роботи в цифровому середовищі та реалізацію інноваційних проєктів з модернізації ПТО [1].

Окремого значення набуває корпоративна соціальна відповідальність бізнесу, у межах якої підприємства фінансують оновлення матеріально-технічної бази, організовують стажування та підвищення кваліфікації педагогів, надають обладнання для навчальних лабораторій, а також підтримують розвиток стартап-спрямованих освітніх ініціатив у сфері цифрових технологій.

Не менш важливим є використання інноваційних фінансових механізмів, зокрема освітніх інвестиційних фондів, спеціальних кредитних програм для модернізації інфраструктури, податкових стимулів для роботодавців, які підтримують розвиток ПТО, а також механізмів фінансового лізингу сучасного обладнання. Застосування таких інструментів дає змогу закладам отримувати доступ до технологій без значних одноразових витрат та модернізувати навчальні потужності в режимі постійного оновлення.

Таким чином, система фінансового стимулювання модернізації матеріально-технічної бази професійно-технічної освіти в умовах цифрової трансформації є багаторівневою і включає комплекс інструментів державної підтримки, партнерських моделей взаємодії та інноваційних фінансових підходів. Її ефективна реалізація сприяє формуванню конкурентоспроможної системи ПТО, здатної забезпечити підготовку робітничих кадрів нового покоління, які відповідають викликам цифрової економіки.

Література:

1. Десятнюк О.М., Ластовицький В.В. Диверсифікація джерел фінансування закладів професійно-технічної освіти. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 76
2. Крулевський А. Особливості публічно-приватного партнерства у процесі цифровізації сфери вищої освіти. *Наукові інновації та передові технології*. Серія: Управління та адміністрування. Київ, 2025. № 9(49). – С. 222-235. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9\(49\)-222-235](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-222-235)
3. Марковець О.С. Грантове фінансування як інструмент розвитку професійно-технічної освіти. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2024. №14. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-14-04-20>